

Motion till riksdagen 2025/26:4227

av **Martina Johansson m.fl. (C)**

med anledning av prop. 2025/26:295 Förebyggande insatser inom socialtjänsten till skydd för barn och unga vid bristande medverkan

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2026:000) om insatser inom socialtjänsten när samtycke saknas.
2. Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om insatser inom socialtjänsten när samtycke saknas i de delar det avser 8 kap. 1 § och 10 kap. 1 § 3.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med lagförslag om eventuella följdändringar och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda varför vårdnadshavare tackar nej till sociala insatser, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen noga och systematiskt bör följa upp denna lag och annan lag inom socialtjänstområdet för att utvärdera dess konsekvenser för barn och föräldrar, utfall i deltagande och effekter på det förebyggande arbetet och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Regeringen lägger i denna proposition fram förslag om en ny lag om insatser inom socialtjänsten när samtycke saknas. Syftet att förebygga och förhindra att barn och unga far illa är något Centerpartiet helhjärtat delar. Den ökande ungdomskriminaliteten och gängens hänsynslösa rekrytering av barn är en av vår tids största samhällsutmaningar och kräver kraftfulla och effektiva åtgärder. För Centerpartiet är en välfungerande och proaktiv socialtjänst en av grundbultarna i ett tryggt samhälle. Vår utgångspunkt är att

socialtjänstens arbete måste bygga på frivillighet, tillit och relationsskapande, men att det finns skäl för fler verktyg för socialtjänsten än vad som finns i dag. Centerpartiet ser mycket positivt på förslaget om att införa en rätt till tillfällig föräldrapenning för föräldrar som behöver avstå från arbete för att delta i insatser som rör deras barn. Detta är en konkret och konstruktiv åtgärd som undanröjer en ekonomisk barriär som i dag hindrar många föräldrar från att kunna delta fullt ut i socialtjänstens stödprogram. Vi ser också behoven av att stärka föräldraansvaret, inte minst för att förhindra att barn far illa eller riskerar att dras in på brottets bana. Insatser för föräldrar behöver vägas mot aspekter som integritet och frivillighet, men det är positivt att socialtjänsten ges ett tydligare mandat att ställa krav på vårdnadshavare och arbeta med deras föräldraförmåga. Möjligheten att införa allvarssamtal när en ung person för första gången misstänks för ett allvarligare brott är också god. En snabb och tydlig reaktion från samhället, där socialtjänst och polis samverkar, kan vara viktig för att bryta en negativ utveckling. Flera remissinstanser har uttryckt stöd för samtalen som metod för att tidigt identifiera stödbehov och motivera familjer att ta emot hjälp. Den nya lagen stärker också möjligheten till en fungerande samverkan mellan myndigheter, vilket kan vara en nyckel för att tidigt fånga upp barn i riskzon och skapa en helhetsbild kring deras situation.

Centerpartiet anser dock att regeringen i flera centrala delar väljer fel väg. Propositionen introducerar repressiva och oprövade verktyg som riskerar att skada förtroendet för socialtjänsten och stigmatisera redan utsatta barn, snarare än att bygga på de principer om tidiga insatser, tillgänglighet och kunskap som den nya socialtjänstlagen vilar på. Forskningen visar att barn och unga som riskerar att dras in i kriminalitet ofta har erfarenheter av trauma, bristande omsorg och betydande psykosociala svårigheter. Dessa utmaningar kräver stödjande insatser snarare än ökad kontroll. Inom det evidensbaserade sociala arbetet framhålls därför vikten av långsiktiga relationer, tillit och insatser som anpassas efter den enskildes behov. Att bygga ut tvångsåtgärder riskerar däremot att ta resurser från metoder vars effekt är bättre dokumenterad. Socialstyrelsen och SBU har redan identifierat vilka arbetssätt som har vetenskapligt stöd. Det är dessa insatser som bör prioriteras.

Centerpartiet delar regeringens ambition att agera tidigt, men vi vill göra det med rätt verktyg. I stället för att lappa och laga med repressiva åtgärder vill vi se en fundamental förstärkning av det förebyggande arbetet. Det är dags att sluta tro på enkla, repressiva lösningar på komplexa sociala problem. Låt oss i stället ge socialtjänsten de förutsättningar de behöver för att bygga ett tryggare samhälle från grunden – genom tillit, kunskap och tidiga insatser. Den nya socialtjänstlagen markerar en viktig omställning mot en mer förebyggande och lättillgänglig socialtjänst. Många kommuner larmar dock om att de saknar resurser och förutsättningar för att fullt ut realisera lagens intentioner. I detta läge väljer regeringen att gå vidare med nya tvångsmedel snarare än att ge kommunerna de verktyg och resurser de faktiskt efterfrågar för att kunna arbeta uppsökande och bygga långsiktiga relationer med barn och familjer i riskzon.

Nej till elektronisk övervakning i hemmet av barn och unga

Regeringens förslag om att införa elektronisk övervakning av barn från 13 års ålder som en social insats är djupt problematiskt och något som Centerpartiet bestämt avvisar. Förslaget har mött massiv och näst intill enig kritik från en lång rad tunga remiss-

instanser, däribland Barnombudsmannen, Bris, Socialstyrelsen, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Riksdagens ombudsmän (JO) och ett stort antal kommuner och universitet. Vi delar kritiken på flera punkter. Att sätta fotboja på ett barn som inte är dömt för brott riskerar att förstärka en kriminell identitet och försvåra socialtjänstens relationsskapande arbete. Det är en åtgärd som signalerar bestraffning och kontroll, inte stöd och skydd. Många remissinstanser, inklusive Bris och Socialstyrelsen, varnar för just detta. Förslaget blandar vidare samman socialrättsliga skyddsåtgärder med straffrättsliga sanktioner. Detta urholkar socialtjänstens grundläggande uppdrag och riskerar att skada det helt avgörande förtroendet från barn och familjer. Det saknas också vetenskapligt stöd för att elektronisk övervakning är en effektiv förebyggande insats inom socialtjänsten. Politiken behöver ibland fatta beslut i avsaknad av evidens, men den evidens som finns talar för att detta är fel väg att gå. Erfarenheter från Danmark visar att en liknande åtgärd avskaffades efter kort tid då den ansågs vara ineffektiv och kontraproduktiv. Att införa ingripande åtgärder utan evidens strider mot den nya socialtjänstlagens intention om en kunskapsbaserad praktik.

Förslaget är svårförenligt med barnkonventionen, särskilt i fråga om rätten till integritet och principen om barnets bästa. En så ingripande åtgärd som övervakning nattetid är inte proportionerlig i en socialrättslig kontext där fokus ska vara på barnets behov av stöd. I stället för kontroll och övervakning måste fokus ligga på att bygga relationer och erbjuda meningsfulla alternativ.

Riksdagen bör därför avslå regeringens förslag om elektronisk övervakning. Centerpartiet yrkar därmed avslag till lagen om ändring i lagen (2026:000) om insatser inom socialtjänsten när samtycke saknas. Följaktligen bör de delar som i övrigt behandlar elektronisk övervakning i propositionen avslås, och regeringen bör återkomma till riksdagen med lagförslag om eventuella följdändringar.

Nej till vite för föräldrar

Propositionen föreslår att socialnämnden ska kunna förena beslut om insatser till vårdnadshavare med vite. Centerpartiet anser att detta är fel väg att gå. Att hota redan utsatta familjer med böter riskerar att förvärra deras situation, inte förbättra den.

Vite riskerar att slå hårdast mot familjer som redan lever i ekonomisk och social utsatthet. Att addera en ekonomisk bestraffning kan öka stressen och försämra förutsättningarna för att vara en bra förälder. Socialtjänstens arbete med familjer måste bygga på samarbete och förtroende. Att införa ett bestraffningselement riskerar att skapa en antagonistisk relation där föräldrar ser socialtjänsten som en motpart i stället för ett stöd. Föräldrar som brister i sin föräldraförmåga behöver stöd, inte böter. Centerpartiet vill i stället stärka tillgången till föräldrastödsprogram, familjecentraler och andra stödjande insatser som ger föräldrar verktyg och kraft att hjälpa sina barn. Att föräldrar ska kunna delta i insatser utan att förlora inkomst är en viktigare och mer konstruktiv åtgärd. Riksdagen bör därför avslå regeringens förslag om vite. Centerpartiet yrkar därmed avslag till lagen om insatser inom socialtjänsten när samtycke saknas i de delar det avser 8 kap. 1 § och 10 kap. 1 § 3. Följaktligen bör de delar som i övrigt behandlar vite i propositionen avslås, och regeringen bör återkomma till riksdagen med lagförslag om eventuella följdändringar.

Utred varför vårdnadshavare säger nej till sociala insatser

Utredningen hänvisar till att uppemot 40 procent av föräldrarna och barnen tackar nej till insatser. Men den siffran bygger på bristande underlag. Andra studier visar betydligt lägre siffror, ca 12 procent, och det finns heller inget stöd för att barn med kriminalitetsproblematik i högre grad än andra tackar nej. Det är anmärkningsvärt att regeringen väljer att gå vidare med ett lagförslag som riskerar att vila på felaktiga grunder. Det är viktigt att gå till botten med varför vårdnadshavare tackar nej innan nya repressiva metoder införs som riskerar att motverka grunden om tillit och relationsskapande arbete i den nya socialtjänstlagen.

Behov av uppföljning av den nya lagen

När ny och ingripande lagstiftning införs, särskilt med de nya förslag som regeringen nu lägger fram, är det av yttersta vikt att konsekvenserna noga följs upp och utvärderas. Givet den omfattande remisskritiken och bristen på evidens för flera av åtgärderna är det ansvarslost att inte samtidigt planera för en systematisk och oberoende granskning.

Behovet av uppföljning förstärks också av de många lagändringar och reformer som sker inom socialtjänstens område. Uppföljningen måste särskilt analysera konsekvenser för barn och föräldrar, utfall för deltagande och medverkan och effekt på det förebyggande arbetet. En sådan uppföljning är helt nödvändig för att säkerställa att lagen inte får negativa effekter och för att ge riksdagen ett kunskapsbaserat underlag för framtida justeringar. Utredningen behöver även inkludera övrig lagstiftning som skett inom området för att säkerställa att lagförslagen i denna proposition inte motverkar syftet i annan lagstiftning. Riksdagen bör därför tillkännage för regeringen att denna lag och annan lagstiftning på socialtjänstområdet ska följas upp och utvärderas utifrån konsekvenser för barn och föräldrar, utfall i deltagande och effekter på det förebyggande arbetet.

Martina Johansson (C)

Christofer Bergenblock (C)

Anne-Li Sjölund (C)